

ERRARE ROMANUM EST

(Римско е да се греши)

Уважаеми господин Димитров,

Повод да споделя накратко някои мисли с Вас са двете Ви посещения за по-малко от месец при папа Йоан-Павел II. Нека от самото начало поясня: далече съм от мисълта да обсипвам с квалификации срещите Ви с главата на Римокатолическата църква и на държавата Ватикан, не се ръководя от политически подбуди и ако се окаже, че този текст налага преди всичко политически прочит, това би означавало, че съм се подхлъзнал в посока, противоположна на желаната от мене. Обръщам се към Вас не единствено като към политик, а като към православно вярващ политик – иначе едва ли бих се заел да пиша тези редове. И все пак ще започна с политическия аспект на отношенията с Ватикана, защото за разлика от специфично религиозния той е значително по-осезаем и е познат на всички. Ще припомня неговите основни внушения: да се докаже, че зачитаме правата на рели-

гиозните малцинства у нас и в частност на римокатолиците от източен и западен обряд; да се неутрализира тежкият удар върху международния ни престиж, нанесен от «българската следа» в опита за покушение срещу папата; да се изрази разкрепостеният след победата над тоталитаризма стремеж за приобщаване към ценностите, залегнали в основата на западните демокрации. Може би тъкмо това последно внушение, както и издигането на папата-славянин, респективно на Римокатолическата църква, в политико-религиозен символ на идейната борба срещу комунизма (да си припомним яркия пример на Полша) улесняват наслагването на политическия и по-тъсно религиозния аспект и стимулират престижното възприемане на Ватикана като религиозна институция. Подчертавам, като религиозна, а не като държавна институция. Но религиозният аспект, според мене, в редица отношения би трябвало предпазливо да се разграничава от политическия или междудържавния. Основанията за това се коренят, от една страна, в необходимостта да се преоткрие и възроди залянялата православна духовност на вярващия българин, а, от друга страна, в етоса на Римокатолическата църква. Известно е, че тя разполага с вековен опит в уменията си да напипва пулса на времето и да се приспособява към него. Днес Ватиканът във възможно най-голяма степен огъвкавява и либерализира в

съзвучие със съвременните ценностни ориентири облика си пред света, като същевременно се стреми да преутвърди в план на съдържание специфичните си доктринални устои и религиозни интереси. Естествено опитът за балансиране в това отношение на практика не е лесен. Неслучайно върху Рим се сипят критики както отляво (например либерално настроеното римокатолическо духовенство в някои латиноамерикански страни), така и отдясно (недоволните от Ватикана традиционалисти, оглавявани дълго време от починалия през март т. г. монсеньор Марсел Льофевр).

Стана дума за доктриналните устои на римокатолицизма. Да вземем основния от тях – претенциите за върховенство на римския епископ над всички останали епископи не само по чест, но и по власт, издигането му в безусловен и непогрешим авторитет по всички доктринални въпроси на християнската вяра и нравственост. Разбирано в този смисъл, главенството на папата е догматизирано на I Ватикански събор (1869–1870) и потвърдено по същество, макар и в поумерени формулировки, на II Ватикански събор (1962–1965). И така, в лицето на Йоан-Павел II папата днес се възприема като един от символите на борбата срещу комунистическия тоталитаризъм и едновременно с това въплъщава онази авторитарна църковна власт, на която според Рим следва да се подчиняват всички християни.

Въпреки че векове наред Рим се е мъчил да обоснове нейния сакрален произход, трудно би могло да се оспори твърдението на римокатолическия богослов и философ Франц фон Бадер (1765–1841), че приматът на папата трябва да се търси не в католическата религия като такава, а в появяването и вплитането на светски интереси в чисто църковните; че Римската църква е дегенерирала в посока към «диктатура», като е отстъпила от изначалната практика на древната Църква, според която най-високата инстанция в църковното управление е не едноличната върховна власт на римския епископ, а съборът на епископите.

Като богословска доктрина и реална институция папският абсолютизъм е неразривно свързан с многовековната агресивна религиозна политика на Ватикана спрямо православните народи. В това отношение историята предлага многобройни печални примери, включително и с нашия народ. Днес Ватиканът се опитва активно да съдействува за глобалното пренасочване от конфронтация към интеграция, осъществявано на различни равнища – политическо, културно, религиозно, – като в този контекст си служи с нови средства и икуменически форми, за да укрепи и разшири сферата на религиозното си влияние. Но макар и не така рязко изразен, както в миналото, макар и грижливо полиран, прозелитизмът на Римокатолическата църква

нерядко напомня съвсем открито за себе си. Достатъчно е да се отбележат агресивните действия на украинските униати и прозелитичните домогвания спрямо православните християни в Палестина. Данни за това могат да се почерпят от материалите на международната богословска конференция «Римският католицизъм и православният свят», проведена от 12 до 13 февруари 1991 г. в Почаевската лавра (Украйна), от посланието на Йерусалимския патриарх Диодор I до предстоятелите на поместните автокефални православни църкви от 13 юни 1989 г., както и от други източници. Ще си позволя да цитирам част от обръщението на участниците в споменатата конференция до папа Йоан-Павел II: *«Многократно... римският католицизъм се е опитвал да завладее сърцето, волята, физическите и духовните сили на православните народи. Днес в Украйна и в Русия се предприема нов етап на този застарял и мъчителен на първо място за католиците процес. За нас, православните християни, тези нови изпитания, вярваме, ще послужат, както това е било всеки път в историята, само за укрепване на вярата и за твърдо отстояване на Христовата истина в едната света съборна и апостолска Православна Църква. Ваше Светейшество! Както и да Ви уверяват могъщите международни сили, далечни на християнството, а по-скоро противостоящи му от древност, както и да Ви уверяват в това, че*

православните народи ще преклонят глава пред могъществото на Вашия съюз с тях, ние с любов, но твърдо Ви казваме, че това никога няма да стане.»

Преди няколко години немски римокатолически студенти богослови бяха издигнали по време на демонстрация плакат с надписа *Errare Romanum est* – находчива модификация на засвидетелствуваната у Сенека Стари антична сентенция *Errare humanum est* („Човешко е да се греши“.). Та не само на всеки човек, но и на «непогрешимия» Рим е присъщо да греши. Пародийното звучене на тази фраза има и своя съвсем сериозен контрапункт. Защото когато става дума за посочената от Бадер опасност, евангелското учение за Словото, станало Човек (*homificatio Verbi*), да се опорочи със своеобразното папизиране на Христос (*parificatio Christi*) – да си припомним Великия инквизитор на Достоевски, – когато става дума за открита или прикрита конфесионална агресивност на Рим спрямо Православието, това съвсем не са безобидни грешки. Повтарям, нямам предвид отношението към Ватикана като държавна, а преди всичко като религиозна институция, колкото и да е деликатна разликата между тези два аспекта. И все пак би могло да се възрази, че точно сега някак не е уместно да се говори за тези неща. Мисля обаче, че една принципно религиозна гледна точка би

трябвало да стои над подобни съображения. Затова реших да я споделя с Вас.

С благопожелания: Росен Димитров

Открито писмо на Триадицкия епископ Фотий (тогава Росен Димитров) до Филип Димитров, тогава министър-председател на Република България, поместено във в-к «Култура», бр. 49 (1711), год. XXXV, 6 декември 1991 г., с. 1.